

NIHIL OBSTAT. A SZABADKÖMŰVESSÉG

A MÚLTBAN S JÖVŐBEN
MŰVELŐDÉS-TÖRTÉNETILEG MEGVILÁGÍTVA.

EMLÉKBESZÉD,

MELYET

A „GROSSMUT“ □ BEAVATÁSA ALKALMÁVAL

1874. május 11-én

TARTOTT

Dr. ROSENBERG LAJOS.

Kézirat tt. . számára.

BUDAPEST, 1874.

Rosenberg testvéreknél

EGYETEM-UTCA 2. SZ. A.

Kedves tt.:

Szerényen s minden csillám nélkül, de mégis fenköltén s emelkedett hangulattal üljük ma □-unk alakulásának fontos ünnepét. — Bár □-unk több éven át működött a N.: O.: védelme alatt, beavatása a mai napig mégis elmaradt. Igaz úgyan, hogy még mielőtt a N.: O.: körfalán belül alkottunk volna magunknak új lakályos otthonot, volt már nekünk egy kis félreeső műhelyünk, mely alatt a társadalmi élet zivatara elől megvonhattuk magunkat; de csakhamar meggyőződünk a felől, hogy a magány, az elszigeteltség munkásságunknak épen nem kedvező, sőt azt akadályozza, s ezen tudat vezetett bennünket azon t. körbe, hol jelenleg tartózkodunk, hol szeretetteljes fogadtatásra találtunk.

Alakítási ünnepek rendszeren alkalmat nyújtanak arra, hogy ezen örvendetes mozzanatot velős jelmondatokkal, ünnepi beszédekkel üljük meg, hogy a házi s családi istenek számára tervszerüleg emelendő épületnek már jó eleve otthonias tűzhelyt biztosítsanak. Hártypapírok, ország-szerte elterjedt emlékpénzek s hasonló értékes műtárgyak rakatnak le az alapkővel a szorgosan kutató utóvilág számára, s így gondoskodnak méltóan a jelenről s jövőről.

Miért ne hódolnánk mi szintén ezen szép s dicső szokásnak a mi nemes szövetségünkben is, mely ernyedhetlen buzgalommal működik közre a szellem Pantheonjának felépítésénél? Beavatásunknál mi is keresünk holmi szellemi

izgalmakat, visszaidézzük a múltat, hogy bölcs tanait a jelenben gyümölcsözővé tegyük, s tekintetünket a jövőre függesztjük, mennyiben neki szenteljük életünk, munkáságunk egy részét.

Engedjék meg önök is, hogy mai ünnepélyünk alkalmával a „Grossmuth“ □ múltjának bár homályos történetében lapozgassak; találunk ott több oly figyelemre méltó tanúságot, mely megérdemli, hogy minden buzgó sz.-.k. . emlékkönyvében arany betűkkel legyen feljegyezve.

A „Grossmuth“ □ nem a jelen szülötte; bölcsőjét egy oly időben ringatták, midőn még Magyarországon egyén páholyműködésről szó sem volt, midőn a napjainkban dolgozó sz.-.k. . felsőbb hatóságok a mesék országába tartoztak. A Qnak érmein látható 1780. évszám oly időbe helyez vissza bennünket, mely a mienktől bár különböző, de mégis érdekes, mert a mi fejlődésünk csiráját rejté magában ; — oly idő volt ez, melyről ma bajjal szerezhetnénk helyes tudomást.

Páholyunk tevékenységét ecsetelni, alapítási idejétől a jelen korig annyit tesz, mint magára azon kötelezettséget vállalni, hogy a sz.-.k. .ség művelődés-történetének ezen időszaki vázlatát adja valaki éles vonásokban.

Én annál készségesebben vettem magamra ezen kérdés megoldásának munkáját, minél gyérbek az anyagok Qunk tevékenységének képét élénken színezn, minél kevésbé bírom a jozafinizmusnak Qunk tagjainak szellemi fejlődésére gyakorolt befolyását kifürkészni s megítélni. Így tehát, a páholyunk munkásságát illető következtetéseket, azon kor általános viszonyaiból s az összes sz.-.k. .ség általános fejlődési folyamatából kell levezetni, — feltéve, hogy az összes sz.-.k. .ség tükrében a mi Qunk tevékenységének képét is feltüntetem. Meg fogják látni, hogy a sz.-.k. .ség legkevésbé sem volt egy szoros köte-

lékbe fűződött, s bizonyos formákban született ódon szervezet, sőt ellenkezőleg egy régi formákba magát beleélt ifjú, fejlődésre fogékony test, mely a formákat, — a ruhát — tetszése s szükségletei szerint idomíthaja, mely céljával növekszik, mely szinte magán hordja az emberiséggel közös gyengéket.

De hogyan is lehetne ez másként egy emberi intézménnyel, s kinek jutna csak eszébe ezen körülményt a sz.-k.-.ség hátrányára felróni?

A sz.-k/.ség már Angol-, Francia- s Németországban magasabb fejlődöttségnek örvendett; már a lelkesült sz.'.k/.ek szorgalmas méhekkint a tudomány minden virányát bejárták, hogy a társadalmat tudományuk s kutatásaik édmézével gazdagítsák ama téren, mely oly annyira el volt hanyagolva, hol századok mulasztásait kelle potólni — a tudomány, műveltség s felvilágosodás terén. Voltaire, Kant, Fichte, Lessing, Göthe s egyéb hasonló elsőrendű tündöklő csillagok az európai irodalom egén már mindenféle lövelék a profán világba a gyújtó szikrákat, melyekből a szellemi tevékenység nem gyanított világának kelle kigyulni: — s még akkor a sz.: k.'.ség Magyarországon semmi életjelet sem adott.

Magyarország, mely egy Könyves Kálmánt, Corvin Mátyást bírt uralkodókul, melynek ifjai a külföldi egyetemekre tódultak, hogy tudományszomjokat csillapítsák, — ezen Magyarország ne lett volna fogékony azon szellemi áramlat iránt, melynek közeli célja a humanismus, végcélja a kozmopolitismus, a tiszta felebaráti szeretet s az emberiség testvéresülése volt?

Hogy ezen kérdésre elfogulatlanul válaszolhassunk, fel kell hagynunk teljesen a mondákkal, melyek a sz.: k.'.séget a történeti eseményekhez épen nem illő dicsőítési szenvedéllyel a hitregék sűrű fátyoléba burkolják.

Híven alkalmazkodva a szigorú kutatásokhoz és a történeti bizonyossághoz, a sz. k. -ségnek Ádámtól később Salamontól vagy mi több, a hindudtól vagy aegyptomiaktól való leszármaztatását, határozottan a hiúság vagy agyrém szüleményeinek kell kijelentenünk.

A tulajdonképeni kőművesség, mely az ember benső tökéletesítését, szellemi épületének emelését célozza, nem húzódik a hitrege sötét idejébe, — hanem csakis a 18. században veszi eredetét s gyakorolt befolyást az emberi társadalomra.

Sőt azt merem állítani, hogy mi a 18-dik század előtt létezett, nem is volt sz. k. -ség a mai értelemben. Nem volt az egyéb, mint az iparosok s céhmestereknek bizonyos szabályok s szokások szerinti szövetsége, mint ez részben ránk is átszármazott. Ezen szövetség azonban csak is műcélok elérésére, az igazságosság fentartására s jócsolekedetek gyakorlatára vonatkozott a szövetség kebelén belül. Mindezen szövetségeknek többé, kevésbé vallási jellegök volt, s az egyházzal — a mai sz. k. -seggel homlok egyenest — a legjobb lábon állottak, mi már a számos templom s zárdaépítésből is kitűnik. Midőn az egyház unni kezdé ezen fővednöki tisztet, s a kézművesek, az építési kedv csökkentével s a renaissance modor elterjedtével titkaikat s a gót modorban gyökeredző műszabályaikat mind kevésbé hozhaták gyakorlatba, akkor ezen szövetség is áldozatává lett a közönynek s az érdekláhiánynak.

A válpontot a nemkőművesek felvétele képezte a szövetségbe, mely 1717-ben Angolországban vette kezdetét. A korszerű eszmék beáramlása a középkornak megdermedéssel fenyegető alakiságába már nagyjelentőségű esemény volt, melynek gyümölcsöt is kelle teremnie. Ezen pillanattól fogva hivatva volt a sz. k. -ség, hogy

fejlődési mozzanataiban korának hű fényképe legyen, de egyszerűsége a jövőéé is kelle lennie oly tanok előkészítése folytán; melyek amaz elvadult időben már már eltűnőfélben lenni látszának: értem a testvériség, felebaráti szeretet s az emberiség tanát. Ezen időtől kezdett a sz. k.-ség az egyháznak, mely az államra egyedül gyakorolt hatalmat, veszedelmes lenni, s már 1738-ban találkozunk XII-ik Kelemen pápa lángot lövelő átokbullájával, melyben minden szabadkőműves egyházi tilalommal s kiátkozással bujtatott.

Azonban ezen napok k.-ségét minden kiátkozási bullája s iránta lerótt kegyeletünk dacára sem hasonlíthatjuk a jelen sz. k.-ségéhez; mert a sz. k.-ség mindig saját korának gyermeke. És még mély homály uralkodott a 18-ik század társadalmának minden rétegén.

Előítélet, babona s a természet fölöttiek iránti hajlam ólomsúlylyal nehezdedtek a legelőbbre haladott szellemekre is. Úton útfélen lángoltak még a máglyák, melyeken nő és férfi boszorkányok égettettek meg; az álszentek undok dolgainak se vége se hossza nem volt. Ily nézetek nem képeznek jó talajt, melyben a sz. k.-ség magva minden gond nélkül növekedhetett volna.

Azon kor titokszerűsége, a természet fölöttiek utáni hajlama a sz. k.-ségbe is talált utat s elterjedést; sőt mi több, azon nagyszerű szellemi áramlat idejéig, mely közvetlenül a francia forradalmat megelőzte, épen ez volt a sz. k.-ség fő jellemvonása. A rózsafrigyesek, felvilágosultak, templomosok, a testvérszeretők, abelliták s hasonló titokszerű torzszülöttei a társadalomnak s a sz. k.-ségnek épen nem volnának megmagyarázhatók a társadalmi szellemre való tekintet nélkül. Mindezen beteges kinövésekben visszatükrözi magát azon kor szelleme, az egyház csudás hite s a szellemi nyűgözés

által izgatott képzelet ízetlensége s a természet tudományi ismeretek teljes hiánya. Egy Cagliostro nem mint sz.: k.-es volt a nagy cophtaság egyiptomi cultusának megalapítója, hanem igen is volt egy alattomos csaló, ki az uralkodó szellemi áramlatot hatalmasan fel tudta használni.

Ebből két fontos következtetést tehetünk. Először: hogy a 18-ik századbeli k.-ség még korántsem állott azon magaslaton mint a 19-ik század második felebeli: mert a sz.: k.-ség mint emberi intézmény megelőzheti ugyan valamivel korát, de sohasem szabadulhat fel teljesen befolyása alul. Ha ez igaz, úgy a második következtetést is el kell fogadnunk, hogy a sz.: k.-ség élete a korszellemmel való haladás, a visszamaradás pedig halála.

Ezen következtetésekből folyó tanúságot később fogjuk lehozni.

Mig a sz.: k.-ség mint ujéletre ébredt phönix Angolországban 1717-ben, Franciaországban 1725-ben, Németországban 1735-ben kelt ki hamvaiból: Osztrákországban 1742-ben talált befogadásra. — Jóllehet itt igen magas védnökségnek örvendett, miután I. Ferenc a sz.: k.: szövetséghez tartozott, ámde I. Ferenc csak kormányzó társ volt, s Mária Terézia mint határozottan jó katolika uralkodónő XIV. Benedek pápa kárhóztató bullája következtében valószínűleg idegenkedett a sz.: k.-ségtől. Épen ezért a Bécsben, Prágában s egyebütt alakult □□ csak titokban folytathatták munkájokat, s nélkülözniük kellett az állami elismerést. A Bécsben 1742-ben megnyitott „Zu den drei Kanonen“ című □ is már 1743-ban ismét be Ion zárva, hogy titokban tovább tengődjék.

Kétségkívül voltak már ez idő szerint Magyarországon s melléktartományaiban egyes sz.: k.-ek, mint

ezt a „Zu den drei Kanonen“ □ tagjainak névsora bizonyítja, hol köztük egy gr. Bethlennel, gr. Draskovich Kázmérral, Bánóczi Ignáccal, Bartuskával. Kemple Andrással s Szilágyival találkozunk. Épen úgy tudjuk, hogy a Mária Terézia által alapított magyar test őrség tisztjei közül számosan voltak beavatva a kir. művészetbe. De még sincs tudomásunk Magyarországon semmiféle ~ tevékenységről.

Mária Terézia szigorú kormánya után II. József felvilágosodott kora következett, oly id ő, mely előttünk még máig is mint megtestesült rege tűnik fel, s legőszintébb csudálkozásra ragad bennünket. József császár egy egész emberérettel megelőzte korát, s éles tekintettel felismerte a sz. k.-ség magas művelődési küldetését s összeférbetőségét a törvényrel, joggal s állami renddel. S hogy a pápa sújtó villámával volt bélye gezve, az a felvilágosult császár szemében csa k ajánló levélül szolgált.

Nem akarjuk biztosan állítani, vajjon József császár sz. k. volt-e vagy se m ; mégis tény az, hogy uralkodásának kezdetével a sz. k.-ség képzelhetlen virágzásnak indult, hogy a társadalom jobb rétegei nyíltan s leplezetlenül a kir. művészethez fordultak, hogy oly férfiak mint a híres Sonnenfeld, Mozart s Haydn leplezetlenül bebizonyíták a sz. k.-ség iránti buzgalmat, s hogy a mi „zur Grossmuth“ □-unk is már 1780-ban megkezdette sz. k.-i tevékenységét.

És most itt állok önök előtt, hogy azon vallomást tegyem, miszerint ezen működésről önöknek semmiféle adattal nem szolgálhatok. Még nem sikerült azon romokat, melyek alatt ezen □ tevékenységéről szóló becses közlemények fekszenek, eltakarítani. Még a tagok névsora is a pusztító reakció áldozatává lett, mely a József-féle kor után következett. Csak annyit tudunk, hogy a; Gross-

muth“ □ a 3 sz. Jánosrend-fokban dolgozott, hogy más 9 □ mellett, a magyar tartományi □ □ -hoz tartozott, melyek ismét az osztrák nagy □ alá voltak rendelve. Való továbbá, hogy ezen 10 □ mellett még az Alföldön, Erdélyben is volt számos különféle rendszerhez tartozó □ .

De ez egyúttal minden, mi azon időből a „Grossmuth“ □ ról ránk átszármazott. Ezen jegyzetek csekélysege bizonyítja, mily laza volt még azon kötelék, mely a különféle □□ a testvéri szeretőiben s a fontosabb közleményekben egymáshoz fűzte. De egyúttal azt is tanuljuk ebből, mily szükséges volna, hogy a sz.: k.:i többség az alatta dolgozó összes □ szellemi életéről s tevékenységéről egy évkönyvet vezetne, s miudeu k.: műhelynek megküldené, hogy az utókor bennünket is ne sújtson oly keményen, mint nekünk ama kor gondatlaságát kell sújtanunk, mely a sz.: k.:i tevékenység felől oly gyenge telfogással bírt.

Magyarországon szenvedett ugyan a sz.: k./.-ség némi megszorítást az 1785-iki kabinrendelettel, mely a páholyműködést kizárólag a birodalom fővárosaira szorította, s a páholyok számát minden fővárosban háromra szállította le.

De még ezen kézirat is oly színben tünteti fel József császárt, hogy tőle legőszintébb elismerésünket meg nem tagadhatjuk. Szabadjon itt néhány helyet belőle idéznem. József császár írja: „Nem ismerem ugyan titkaikat, és soha sem voltam kíváncsi azokat megtudni, de elég nekem annyi, miszerint tudom, hogy a sz.: k.:-ek által valami jó is tétetik, hogy a szegényeket segítik, a tudományt ápolják, s államomban azt teszik érte, mi még másutt sem történt? Erre következnek a föltételek, melyek folytán a császári pattogásban részesülnek, s a kormányok részéről elismerést, védelmet s szabadságot

nyernek, melynek megtartása mellett József császár nézete szerint „az államnak hasznára válhatnak.” A mai uralkodók közül bányán fognának a sz. k.-ség felől hasonlóképen gondolkozni?

Mi volt a József császár rendeletéből történt □| létszámleszállítás azon nyomás s üldözéshez képest, melyet a sz. k.-ségnek II. Ferenc alatt kellett szenvednie?! A papság mindinkább magához ragadta a hatalmat, s az állam, a társadalom s az egyház megszabadításukat a sz. k.-ség üldözésében s kiirtásában vélték feltalálhatni, s mindig jobban ránehezedett a szigorú kormány vaskara — míg végre 1794-ben siri csend követte az előbbi élénk özeimet, s az összes □□ be lönek zárva. Hogy a sz. k.-ség államelleniségét rikító színekben tüntessék fel, neki tulajdonították Osztrákországban a Hebenstreit s Pranstetter- s Magyarországon a Martinovich-féle összeesküvést, s igen jó ürügyül használták fel, hogy a szövetség tagjait életöktől, szabadságuk s vagyonuktól megfoszszák. Ekkor volt férfiakra szükség, kik csendes vértanaságot szenvedjenek egy oly tanért, mely méltóbb, mint bármi más, hogy szabadon s bántatlanul hirdettesék, mely a valódi sz. k.-nél vérré s hússá válik, s nem lehet azt rendőri intézkedésekkel kiirtani.

Ha egy elfogulatlan pillantást vetünk azon korra, mely ezen eseményeket örülten felidézte, akkor be kell vallanunk, hogy a sz. k.-ségnek ezen üldözése azon tünetekkel, melyek a politikai láthatáron felmerültek, a legszorosabb egybefüggésben volt. Eljött a francia forradalom, s jelszava: „liberté, égalité, fraternité“ gyújtólag hatott a tömegre. XVI. Lajos kivégeztésével az istenkegyelmébőlvalóság halálos döfést kapott, — a trónok mindenfelől komolyan kezdtek ingadozni, s hogyan lehessen ilyenkor a közvetlen közelben égő üszköt túrni?

Hiszen, a k.:ség is ugyanazon elveket vallotta, s következésképen kétségtelenül összefüggésben volt a francia forradalommal, sőt ez tán saját műve is volt. Conservativ-clericalis szempontból ez volt a nézet, mely ellen nem lehetett semmit felhozni, s melynek még fölül rá a „sic volo, sic iubeo“ „stat pro ratione voluntas“ rendelkezésére állott. Ezért itthon teljesen ki kelle azt irtani, nehogy a dúló lángok a saját háztetőn is kicsapjanak. Logikai gondolkozás, kritikai vizsgálat s elfogulatlan kutatás akkor is, mint manapság, nem volt épen kiváló tulajdonsága a kormányoknak, és így a gyermek a fürdővízzel együtt kiöntetett; a sz.: k.:ség a legszigorúbban eltiltatott, s követői vadállatokként üzettek s üldöztettek. 1801. april 20-án kibocsátott kabinetrendelettel minden állampolgárnak, ki államhivatalt vállalt, egy térítvényt kellett aláírni, melyben magát esküvel kötelezte, hogy semmiféle titkos társulat tagjává nem lesz, — ez oly eskü, mely még nem régen s tán még mai nap is megvan a budapesti kir. tudományegyetem minden karának eskümintájában.

Vér és vas tudvalevőleg igen hathatós eszközök minden szabadsági s humanistikus forrongás ellen. Nálunk megvolt hatása ezen, a szabadsági s szellemi mozgalmak alkalmával igen gyakran alkalmazott gyógymódnak, — mert 1848-ig a sz.: k.:ség nem verhetett gyökeret, és sem nyilvánosan sem pedig titokban nem működhetett. A kőművesek, kik a visszaesés és pangás virágzó idejében Magyarországon léteztek, külföldi □□ban avattattak be a kir.: művészetbe, és csak önmagukban s önmagunkkal vihették véghez a k.:ség tökélesítő folyamatát.

Ekkor jött el a dicsteljes 1848-iki év, a népek ki-keletének éve, midőn az emberben minden nemes és jó elkezdett hajtani, s az egész nemzetre mint valami kinyi-

latkoztatás jött, melynek következtében a népképviselő ünnepélyes ülésein az emberi jog elismerése, a demokrácia nemes elvei, a sz. k. ség dogmái lőnek kihirdetve. Ellenállhatlan erővel adta magát az egész ország a szabadság verőfényes melegnapjának hatalma alá. mely nem nyomatott el túlbuzgó orvosok által, sőt mint legüdvösebb gyógyszer nyújtott az egészséges s erőteljes betegeknek.

S a szabadság megtevé hatását. A hályog leesett a szemekről, felismerték az évszázados mulasztást s örökké nevezetes törvénysorozatban iparkodott Magyarország a múlt hézagait betölteni.

A sz. k. ég dermesztő tele is elmúlt; a rőt-szakú császárként tekintett szét, vájjon röpködnek-e még varjuk a hegyek körül, s a mint körülötte üde örömteljes életet látott, ő is kidörzsölte álomfáradt szemeit, s ki mert menni a szabadba, hogy a magának visszaadott nemzet örömteljes pacsirtadalában gyönyörködjék, mellét az éltető márciusi légben dagaszsa, s a hosszú álom után fáradhatlan munkához fogjon.

Magyarország legszelleműsabb fia Kossuth, a fáradhatlan szabadsághős szinte azok egyike volt, kik sokoldalú egyéb foglalkozásuk dacára, nem szűntek meg közművesileg működni. Ámde csak a szándék mellett maradt, s az általa alakított; Dicsőbb fény hajnalához“ című □ nem élvezhette munkás közreműködését. A ~] mindennek dacára mégis növekedett s számos tagot számlált, kik természetes, főleg politikai irányban folytonosan tevékenyek voltak mindaddig, míg Windischgraetz és Haynau nem vetélkedtek a legyőzött „lázadó-csordából“ egy nagy temetőt alkotni, s nem hajtották végre a nemzet nemesbjein s jobbain a bírós és bakó tisztét.

Halálcsend uralkodott ezentúl a szerencsétlen or-

szagon; csak a sasok röpködtek, örülve a számos áldozat s egy fojtogatott s ezer sebből vérző nemzet isteni látványa fölött, mely nemzet szivvérrét büntetlenül ihatták.

Ily idők nem kedvezők a kőművességre nézve, és a siri csend, mely a politikai életben uralkodott, csak ahhoz volt hasonló, mely a k. életet vette körül. Félve s remegve kellett mindenkinek magáról gondoskodnia, nehogy a mindent kiszagló rendőség által mint k. ismertessék fel; mert a felségsértés után nem ismert a rendőri codex nagyobb vétet; az absolutismus poroszloinak egy büntetés sem látszott elég nagynek ily iszonyú vétség megtorlására.

Azonban mily csudás erőt, mily életbölcseiséget képes a sz. k. tanítványaiba önteni, erről Besze János t. tiszt, fmtr./ünk élő példa gyanánt szolgál, ki 7 évi s 3 havi theresienstadti fogságában kínzóit kinevette, egykedvűségét megtartotta s ép észszel hagyhatta el azon helyet, hol más nem-kőműves, hasonló körülmények közt szellemvilágosságát örökre elvesztette volna.

Megenta, Solferino s Custozának kelle az államot megingatni, s a reakciónak minden dögleletes levegőjét elsöpörni, hogy igazi s mégha mi sittalán alkotmányos életnek örvendhessünk, mely nem talál a sz. k.-ségben veszélvt a trónra s államra nézve, hanem küldetését a josephinismus szellemében fogja fel s az állam érdekeit foganatosítja. Mily kedélyes gunyja a sorsnak! Ma Magyarország az osztrák k.-ségnek támasza, s így viszozzuk azon k. i testvérszolgálatot, melyet a múlt században a bécsi nagy □ támogatásával nekünk nyújtott.

Az alkotmányos kormányzattal s I. Ferencz Józsefnek 1867-ben történt megkoronáztatásával, a külföldön felvett s az 1861-ik országgyűlés alkalmával feltűnedező, s 1865—66-ban Lewis, Csáky s Károlyi stb. la-

kásáin titokban működő egyes tt.: alkalmasnak tarták az időt, hogy nyilvánosan fellépjenek, az állami elismerést kikérendők, és az állam, mely az egyesülési jogot tisztelte, ezt nem is tagadta meg.

Post discrimina renim, már most végre megnyerhette az állami jóváhagyást. Lewis Lajos t.-nek sikerült 1868-ban a „Zur Einigkeit im Vaterlande“ című □ -t megalakítani, s alapszabályait s alkotmányát a kormány által megerősíttetni. A példa gyűjtőlag hatott, Temesvárit, Sopronban. Kassán s más vidéki városokban követték ezen lendületet, s magában Budapesten több □ keletkezett rövid idő alatt, s diadal közt foglaltak el a sz.: k.-ség számára egy igen jelentékeny területet.

Az;Einigkeit im Vaterlande¹¹ □ -ból a magyar elemek kiváltak, s alakíták a „Szt. István“ □ -t, míg ugyanazon évben Türr, Joannovics, Kubinyi, Nyáry, Csáky s más tt.: alakíták a „Corvin Mátyás“ □ -t, mely anyaa □ -a a skót szertartás szerint dolgozó összes □□-nak s szülője a N.: O.-nek. A „Corvin“ □ alkotmányát a francia N.: O.-tól kölcsönözte, melynek védelme alá adta magát.

Ezen időtől fogva a k.:ség rohamos haladást tett. — A fővárosi s vidéki lakosság értelmiségének minden rétege érezte, miszerint eljött az idő, melyben az emberiségért cselekedni kell, s kereste a felvételt a szövetségbe, jól tudva, hogy a k.:ség céljai az összemebéréség céljaival azonosak. És így szaporodott a műhelyek száma oly hatalmas mértékben, hogy Magyarország N.: O.e már 1871-ben megalakulhatott s 18 □ -t vehetett védelme alá; — ez oly felvirágzás, melynek párját talán nem is találhatjuk a sz.: k.:ség történetében.

Távol a zajos utcáktól, távol a szt. János rendűek s skótok fényes szentélyeitől, alakult 1870-ben egy sze-

rény műhely, ez volt a hosszú téli álmából felébredt „zür Grossmuth“ □. Csudálkozva nézett maga körül, midőn a vidám napfénytől nem irtózó, fűrge tevékenységet megpillantó, midőn felismerő, hogy oly eszmék, melyek elhívásakor követőiket majdnem a vérpadra vitték, már most közvagyonképen tekintetnek, s még állami elismerésben is részesülnek, hogy azon Prometheuszokra, mely akkor csak kigyuladt, már most melegít és éltet.

Lewis t., ki akkor a „zür Einigkeit im Vaterlande* □ -t fedezte, volt kiválasztva, hogy a tetszhalottat új életre ébrossze; — hasonlóan a tüskerózsához, majdnem száz évig szunnyadt a visszaesés, a politikai mint egyházi téren egyaránt tapasztalható türelmetlenség és sötétség sövénye közt, s csak a szabadság büvszavára várt, hogy ismét életre ébredjen. A tiszteletbeli fmsf.-i hivatal, melyet Lewis t. □ -unkban visel, tanúbizonysága annak, hogy mi a tett szolgálatokat méltányolni s az érdemnek a jutalmat megadni tudjuk.

Azon szerény műhely, melyet Lewis t.: saját lakásán adott □-unk tagjainak rendelkezésére, még sem bírt gyümölcsöző eredményt felmutatni; mert a sz.: k.:ség elszigetelve igen keveset használhat. — Mindnyáj ok közreműködése, a szellemi érintkezés, a közös kapocs, mely a szövetség tagjai körül fonódik, csak ez bir felmelegíteni, csak ez bir kézzel fogható eredményeket létesíteni s a sz.: k.:séget a kellő színvonalra helyezni.

A □ tagjai mint: dr. Lewis, Maas, Seidl, Mátyus, Bremer, Stadler C., Haintjens s Olofson Gusz. 1870 jan. 9-én tartottak értekezletet a „Grossmuth“ □ felélesztése ügyében, s felkérte az szász nagy □ az alkotmány megküldésére, mely azonban ezen kérelmet visszautasította.

Az utóbbi idő a szövetség megerősítésére volt szánva tt. megnyerése következtében. Mily szükséges az elővigyázat a profánok felvételénél, kitűnik azon számos jegyzőkönyvileg kimutatott felvételéből o'y tt.'nek, kik most a kitöröltek névsorában szerepelnek, míg az akkori jegyzőkönyvekben felvételök mint a sz. k.-sége háramló kitűnő nyereség dicsőítettik.

A N. O.-hez való csatlakozásra az 1872-dik év marc. 3-iki munkán történt az első lendület, melyen egy névtelen levél a csatlakozást ajánlotta; az e fölötti vita azonban mégis elnapoltattott, hogy egyik vagy másik sz. k.-i fenhatóság illetékes leiratát bevárják. A döntő ülés 1872 marc. 17-én tartatott meg, hol 9 szóval 3 ellen a N. O.'hez való csatlakozás elfogadtatott. Ezen fenhatósággal folytatott hosszabb egyesség s az ez által tett feltételek elfogadása után a „Grossmuth“ dacára hogy rituáléja, mely azonos a berlini nagy J-ével, sok pontban eltér a N. O. védelme alatt álló többi □□-étól, mégis 1872 maré. 21-én a N. O.' által elismertett s védelme alá vétetett.

A „Grossmuth“ □ fejlődési történetének ezen fontos mozzanatában a fmstr. személvére nézve is történt változás. Lewis t. átadta a kalapács vezetését Stadler t.'nek, ki azt méltóan vitte is, s nem csekély mértékben járult viszonyainak megszilárdításához.

Ezzel azon bonyodalmaknak ama gyakori kellemetlen helyzetnek, melylyel a;Grossmuth“ □ tagjai, a többi □□ iránt voltak, vége szakadt. A □ belső viszonya sz. k.-i tevékenysége is napról napra javult. És mostani méltó fmstr./űnknek Bolemann Gy. t.-nek ezután következő kalapácsvezetése alatt oly kedvezően alakultak a viszonyok, hogy ma méltóan léphet a szövetség

többi □ -ainak versenyébe, s érzi magában az erőt, hogy a k.-i pályán erélyesen fog tudni előre haladni.

És ezzel ki is merítettem volna □ -unkra vonatkozó mindazon adatgyűjteményt, melyet az ember történetnek nevez, mely azonban csak az események száraz felsorolásában áll. Azonban a történeti eseményeknek és adatoknak csak akkor van teljes értékök, ha művelődés-történetileg vannak megvilágítva, saját koruk szellemével összekötésbe hozatnak, és mint egy nagy lánc szeméi tüntethetnek föl.

A sz.: k.-ség ezen szellemét a „Grossmuth“ □ működésének kezdetétől egész a mai napig a következőkben kísértem meg ecsetelni.

A mint már említém, a jelenkor k.:sége, mely kanállal és falragaszszal nem egy anyagi, hanem szellemi templomon hajtja végre tevékenységét, a gondolatok követ faragva s illően összeállítva —, a 18-ik századból veszi eredetét. Csak a formák és szokások vannak átvéve az angol k/.ségből; — oly formák, melyek az akkori idő szelleméhez igen jól illettek, de jelenleg épen úgy, mint sok egyéb pl. páncél, sodronying, ércsisak csak a történetbe s régiségtárba valók. Úgy véljük tehát, hogy azon formák akkor is mint most, csak annyi jogosultsággal bírtak, mennyiben a szellem fejlődésének útját nem állották. Mert a szellemnek nem szabad magát elavult s korlátozó formák közé szoríttatnia, szabadon kell neki áramlania és ezen formákban csak mély, kényelmes medrét kell feltalálnia, melyben akadály nélkül, folyton haladva teljesíthesse művelődési küldetését.

A 18-ik században, midőn még a csudálatos és rejtelmes dolgok, az alchymiában s kabbalistikus művészetekben való hit, a boszorkányok, szellemek s varázserők léteztek, akkor a sz.: k.:ségben a titkok s formák

nagyon is helyén voltak; itt igen jól érezték magukat mindazok, kik a csudaszerű dolgok iránti hajlamukat ki akarák elégíteni, és még I. Ferenc császár sem volt ezen hajlamtól ment.

Ezen állapot addig tartott, míg Voltaire, Rousseau, Diderot s az Encyclopadisták Franciaországban, Göthe, Schiller, Kant, Fichte s Lessing sat. nem kezdtek kritikailag s elemzőleg hatni a középkorból visszamaradt előítéletekre, tudatlanságra, s nem vívtak győztes csatát a babonával s a fejekben zavargó csudás hittel, s ezen agyrémek helyébe avatott k.: kézzel a tudomány, bölcsészet s szabadművészetek nemes, világos s ódon épületét nem állították.

A hálás utóvilág bajjal fogja kellőképpen méltányolhatni azon szolgálatot, melyet ezen férfiak az emberiségnek, a haladásnak tettek, megtisztítva az államot mint az egyházat azon káros elmektől, melyek az egyesekre mint az összeségre óriási hegy gyanánt nehezedtek.

A sz.: k.:ség is kiragadd magát ez időtájt alchymistikus mámorából, s emberül hozzáfogott azon munkához, melynek alapja 100 év után még ma sincs egészen letéve. Lessing ily alapfeladatokat tűzi ki: 1) „Eltekiuteni a nemzetiségi előítéletektől. 2) A türelmet, vagyis eltekinteni a felekezeti előítéletektől. 3) Mellőzni a születési rang s állás előítéletét. A sz.: k.:ség oly intézmény, mely az említett válaszfalakat nem engedi tovább emelkedni, mint mennyirt a szükségesség azt követeli, s következményeit a lehetőleg ártalmatlanná tenni törekszik ; oly intézmény, mely az emberi társadalom puszta helyeit felkeresi s beépíti, minden szükséges dolgot a munkaképes kezek közt kioszt, minden képzelhető jót előmozdít, minden az állam s társadalomra nézve ártalmas baj ellen működik az állam s társadalom hátránya nélkül.'

Szebben s nemesebben nem lehet a sz. k. ség célját kifejezni, s szégyenünkre be kell vallanunk, hogy ezen nagy bölcs nemes eszméinek alig valósítottuk meg egy kis töredékét, azonban büszkén ismerhetjük be, miszerint mindnyájunkat ezen érzelmek lelkesítenek, hogy a munka már meg van kezdve, s hogy „Ernst und Falke, Gespräche für Freimaurer“ című munkájának 100-dik megjelenési évfordulója vagyis az 1878-ik év Magyarország sz. k.-eit a tettek mezején, az eszmék megvalósításának munkájában találandja.

Azonban Lessing s Voltaire korát — a bölcsészeti elmélkedés s a nyugodt gondolkodás idejét csakhamar leszorította a vad fegyverzörej; — a francia forradalom mint egy tüzes seprű minden elavultat magával ragadott — s ezen megifjodásból a sz. k. ség is sok hasznot merített.

Azután jött az 1813 s a Metternich-kormány; a korszellem el Ion fojtva, s a sz. k. ség ott, hol még egyáltalán túrték, pusztá játékszerré süllyedt. Mily visszaesést szenvedett a sz. k. ség a reactio ama korában, mily kevéssé fogta fel a múlt század utolsó tizedeiben feltűnt nagy férfainak eszméjét, erre bizonyággul szolgál Gaedicke János Keresztély 1818-ban megjelent „Freimaurer-Lexicon“-jából kölcsönzött következő jegyzék:

Zsidók: Az igazi s valódi k/ek nem túrnek maguk közt zsidót, mert ez vallása folytán nem teheti kezét az igazság bebizonyítása végett sz. János evangéliumára.

Ez mint általános hitágozat volt érvényben; később aztán szégyenkedve mindenféle mellékes magyarázattal iparkodtak fedezni, hogy a sz. k.-ség nem az emberek szövetségét, hanem vallási célokat mozdít elő. És nem nagy ideje annak, hogy ezen meggyalázó válaszfal Németországban leomlott; csak nem régóta fogott a sz. k. ség művelődési feladatának megoldásához.

Ezen kissé bővebb magyarázat szolgáljon felvilágosításul arra nézve:

Hogy a sz. k.-ségnek van történeti fejlődése, melyet gátolni nem egyéb, mint az emberiség elleni vétek.

2) Hogy a szertartások a sz. k.-ségben csak odáig engedhetők meg, míg a lényeket, a szellemet tevékenységében nem gátolják.

3) Hogy a sz. k.-ségnek feladata nemcsak saját tagjait tökéletesíteni, hanem kifelé is hatni, a társadalom, az állam gépezetébe is javítólag, nemestőleg s előmozdítólag bele kell nyúlania.

4) Hogy a sz. k.-ség még csak most kezdi feladatát gyakorlatilag megoldani, s hogy némely tt. aggodalmát, melylyel a sz. k./si tevékenység kiterjesztése iránt vannak, nyugodtan mellőzhetjük. De a sz. k.-ség fejlődési történetéből még azon fontos tanúságot is vonjuk:

5) Hogy a sz. k.-ek különállása a szertartások szerint bár történetileg indokolt, de a sz. k.-ség lényegéhez épen semmi köze, sőt mi több, hogy a rituskülönbség a modern sz. k.-ségbe ütköző s az összkömvességre octroyált intézmény, mely régészeti érdekekkel bírhat ugyan, melyért azonban épen nem lelkesedhetünk. De ebből egyúttal következik: hogy munkáinknak más irányt kell venni, — s hogy manapság még a rituálénak kellelénél nagyobb fontosságot tulajdonítanak.

A történeti fejlődés oda utalja a sz. k.-séget, hogy ne csak a korszellemmel haladjon, hanem azt megelőzze; azon anyagot, melyet a későbbi évtizedek feldolgoznak s átsajátítanak, megvizsgálja, megrostálja. Sokat tett pl. — a sz. k.-ség a közvéleménynek a boszorkányok s csodaszerűek iránt táplált hitében való előnyös megváltozására nézve, de még mennyi van hátra, mit hasonló módon a

társadalmi élet terén tennie, alkotnia s lerombolnia kellene. Különösen Magyarországon, hol az állás- s rangkülönbség, vérségi eredet, a társadalmi s jogi élet összes terén észlelt, elavult intézmények, nemzetiségi küzdelmek, s valláskülönbség sűrű homályt borítanak ezen fenséges országra, különösen itt találunk mi működésünkre nézve oly tágas tért, melynél alkalmasabbat nem is óhajthatunk magunknak.

És midőn Lewis t.: „A sz.:k.:ség története Osztrák- s Magyarországon“ című művében megjegyzi, hogy a valódi sz.:k.:ség nálunk erős gyökeret soha sem verhet, és azt a magyaroknak a németek és szlávok iránti ellenszenvével indokolja, úgy ezen nézet bizonyára csak Lewis t.: pillanatnyi rősz kedvének köszönheti eredetét, indokoltnak azonban bajjal mondható; mert ez az igazi tér, melyre a sz.:k.:nek lépnie kell: önmagát, ellenszenvét, elfogultságát kell mindenk előtt leküzdenie, akkor küzdötte csak ki saját magának a sz.:k.: első jutalmát. És hogy ezen célok eléretnek, örömmel mutathatjuk ki a sz.: k.-.ségben. Az ellenszenv már tényleg eltűnt, és t.:i összmfködés észlelhető a tt.: közt, legyenek azok bármínő ajkúak.

Hogy a sz.:k.:ség ezen törekvése mellett tagjait az európai nézlet magaslatára emelje s a jelen művelődési munkájára megedzze, szükségképen minden kulturkérdest meg kell ragadnia, fejtegetnie s zajtalan tevékenységét meg kell rajta kísérlenie. Ez második s ép oly jelentékeny működési tere; szünet nélkül kell itt munkálkodnia: mert a pangással romlása van összekötve. A pangás adta át az angol k.:séget az úgynevezett; Masonenthum'-ot a feledékenységnek, és reánk is ezen sors várna, minek bizonyságául a gyér □ látogatás mint hatatos; memento mori“ szolgálhatna.

Mind e mellett nyugodtan tekintek a jövőre; mert a sz. k. ségben forrongás vehető észre, s ifjú, kipróbált kezek nyúlnak mindenütt a munkához, ösztönzik a késlekedőket s iparkodnak eszméiket minél nagyobb körben terjeszteni.

És büszkén mondhatom, hogy a „Grossmuth“ □ ezen nemes versenynél nem áll háttérben. A rítus-kérdést gordusi csomóként vágta szét, mennyiben mint más rituálé hive magát a N. O. védelme alá helyezte, s mindennek dacára a más rítusu □-kal is a legtestvériesb egyetértésben él. És egy másik tette ott nyilatkozott, midőn legújabb határozatából a börtönreform ügyében az összes sz. k. ség tevékenységét, minden rítus különbség nélkül egy új térre vezette, látkörét tágasbította, s így alkalmat nyújtott egy üdvös reformmozgalomra. A kő már gördülőben van s talán, míg a mélységbe ér, egyebeket is magával ragad, miket még ma napság a sz. k. ségben csupa ál-kegyeletből ériuthetlennek tartunk.

Ha azonban a sz. k. ség mai szerény követelésének alig megfelelő munkájánál oly sok nemes szellemet bírt maga köré, gyűjteni, s mily előnyös előjelt leszünk képesek majd akkor felállítani, ha nagy feladatainak megoldásához igazán hozzáfogott, ha a tulajdonképeni munka terére lépett.

K. tt. ! ünnepeljük szerény műhelyünk mai beavatását, mint ily munkásság kezdetének napját. A körvonalokat avatott kezek meghúzták, a munka ünnepélyes megkezdése épen most történt meg, méltó kezek működtek benne közre, — tőlünk függ már most, hogy ezen □ -t a szorgalom s munka műhelyévé tegyük. — Éhez mindnyájunknak megvan akaratum, s a képesség sem hiányzik bennünk, hogy gyenge erőnkhez mérve megtegyük a lehető. — Fel tehát mester, tanonc s legény testvérek!

Siessen mindenki helyére, tegye meg mindenki kötelességét, ezt várja tőletek a haza, az emberiség, a sz.·k.·ség, ezt várja különösen □ -tok. A jelszó meg van adva, mely így hangzik: „Nihil obstat“: munkakedvvel s szorgalommal, játszva lehet legyőzni a legnagyobb akadályokat is; s ha a napi munka be lesz fejezve, akkor tegyék össze az inas s legény tt. kezeiket azon öntudattal: hogy az emberiség ügyét mozdították elő.

»Ha az alkony eljön,
Minden gondtól menten
Hallgatja a legény a vecsemyét,
Mester gondja soh' se éri végét.»

(Schiller)

És így bezárom előadásomat azon óhajjal, vajha megérhetné a „Grossmuth“ □, megérhetnék tagjai, hogy a sz.·k.·ség szellemi virágait, s annak legkiterjedtebb s leg-sikereseb munkásságát az összes emberiség javát előmozdító emberi törekvések terén a jámbor óhajtasok régiójából a tények országába átültetve szemlélhessük.